

שער רביעי

עבודות מצטיינות
של סטודנטים

השיר "כתיבת קורות חיים" ותבנית "קורות חיים" (קוריקולום ויטה) - עיון משווה

במסגרת לימודי עריכת לשון בקורס "סוגות כתיבה" התלמידים מתבקשים לאורך השנה להתנסות בכתיבה ובניתוח של סוגות שונות, מתוך הנחה שהמכשיר את עצמו לערוך כתיבה של אחרים צריך לדעת בראש ובראשונה לכתוב בעצמו. בחלק מתרגילי הכתיבה התלמידים נדרשים להשוות בין סוגות המבוססות על תכנים דומים. הרציונל המנחה את הגישה המעמדת בין סוגות הוא שמאפייניה של כל סוגה נהירים יותר על רקע השוואתם למאפייניה של סוגה המנוגדת לה; למשל, המאפיינים המבניים והלשוניים הן של ערך אנציקלופדי המתאר אופניים והן של מאמר המדבר לרכוב על אופניים יהיו ברורים יותר כשנשווה את שני הטקסטים זה לזה.

בתרגיל המוצג כאן התלמידים התבקשו לערוך השוואה בין השיר "כתיבת קורות חיים" לויסלבה שימבורסקה¹ ובין "תבנית" של קורות חיים (קוריקולום ויטה) המיועדות להגשה למעסיק.

מובן שמטבע הדברים אין מדובר כאן במאמר אקדמי במובן המקובל, לכן ייתכנו בו חריגות מבניות ותוכניות שאינן אופייניות למאמרים מסוג זה.

להלן יובאו ניתוח השיר, דגם של קורות חיים וטבלת השוואה בין הסוגה הספרותית "שיר" ("כתיבת קורות חיים") לסוגה השימושית "קורות חיים", משולבים בהנחיות כפי שניתנו בתרגיל.

* כהן איילה היא סטודנטית לעריכת לשון במסגרת החוג ללשון העברית במכללה לחינוך ע"ש דוד ילין. את המאמר מסרה די"ר רחל רוזנר, המרצה בקורס "סוגות כתיבה" בתכנית זו.

1 ויסלבה שימבורסקה, "כתיבת קורות חיים", סוף והתחלה, "גוונים", 1996 (תרגום: רפי וייכרט).

א. השיר

כתיבת קורות חיים / ויסלבה שימבורסקה

מה נחוץ?

נחוץ לכתב בקשה
ולצַרף לה קורות חיים.

ללא קשר לאַרְךְ החיים
על הקורות להיות קצרות.

תמצות העבדות ובחירתן הכרחיים.
המרת נופים בכתובות
וְזְכֵרונות רוֹפְפִים בתאריכים מקבועים.
מכל האהבות לרשם את הנשואין בלבד,
וימהילדים רק את אלה שְנוֹלְדוּ.

זֶה שְמִכִיר אותך חֶשֶׁב יוֹתֵר מִזֶּה שְאַתָּה מִכִיר.
טיולים רק בְּמֵדָה וְלִחוּץ-לְאַרְץ.
השתייכות למה, אֵד בְּלֹא הַלְמָה.
ציונים לשֶׁבַח בְּלֹא הַנְמוּקִים.

כתב בְּאֵלוּ מֵעוֹלָם לֹא דִבַּרְתָּ עִם עֶצְמָךְ
וּבְאֵלוּ עֶסְפֶּת עֶצְמָךְ מִרְחוּק.

התעלם מְכַלְבִּים, חתולים, וְצִפְרִים,
מזכרות נִשְׁנוֹת, חֲבָרִים וְחִלּוּמוֹת.

מחיר וְלֹא עֶרֶךְ
כּוֹתֶרֶת וְלֹא תִכּוֹן.
מספר הַנְעָלִים וְלֹא הַיַּעַד שְאַלְיוֹ הוֹלֵךְ
זֶה שְאַמּוֹר לִהְיוֹת אֶתָּה.

לְכֶךָ יֵשׁ לְצַרְף תְּצִלוּם בְּאֵזוֹ גְלוּיָה.
רק צוֹרְתָה נִלְקַחְתָּ בְּחֻשְׁבוֹן, לֹא מִה שְׁנִשְׁמַע.
מה נְשָׁמַע?
נְהַמַּת מְכוֹנוֹת הַגּוֹרְסוֹת אֶת הַנִּיָּר.

ב. ניתוח השיר

ההוראות שניתנו במסגרת התרגיל היו אלו:
- **קראו** בעיון את השיר "כתיבת קורות חיים".
- **נתחו** אותו מכל הבחינות (מבנה, סגנון ומשמעות) כמיטב הבנתכם.

בניתוח השיר ובעיקר במניית כל האמצעים הלשוניים-סגנוניים יש להביא בחשבון שהשיר מתורגם מפולנית. נראה שהתרגום הצליח לשמר את האווירה ולהעביר את המסר; עם זאת הם ודאי מדויקים יותר בשפת המקור. כאן המקום להעיר ששיטת הניתוח המודגמת בשיר חותרת למצות את מרב האמצעים המבניים והלשוניים-סגנוניים מן השיר. השימוש בשיטה המתעמקת בניתוח מבני ולשוני-סגנוני של השיר תורם להבנה טובה יותר של הטקסט.

1. מבנה השיר

השיר כתוב במבנה אחיד פחות או יותר של שני בתים קצרים (בני 2-3 שורות כל אחד) ושני בתים ארוכים (בני 4-5 שורות כל אחד), לסירוגין. השיר פותח ומסיים בשאלה באשר ל"כתיבת קורות חיים". הוא פותח בשאלה **אמתית** ("מה נחוץ?"). השאלה מסמנת את הנושא הנדון בשיר. בבית השני ובשורה הפותחת בבית השלישי מנוסחות שתי "הנחות עבודה" יסודיות.

בבתים השלישי והרביעי נמנות 8 דוגמות ליישום הכללים שהוצבו קודם. הבית החמישי חוזר ומסכם את שנאמר קודם לכן. בבית השישי מובאות דוגמות נוספות, מוחשיות יותר מאלו שהופיעו בבתים השלישי והרביעי. הבית השביעי חוזר ומכליל את כל הדוגמות שניתנו למעלה. הבית השמיני מסיים את רשימת ההוראות וחותרם בשאלה אמתית ("מה נשמע?").

2. המבנה והאמצעים הלשוניים-סגנוניים בשירות של משמעות השיר - הבחנות כלליות

בשיר "כתיבת קורות חיים" שימבורסקה מבקשת למתוח ביקורת נוקבת על תחלואיה של החברה המודרנית החומרנית במסווה של מקבץ הנחות לכתיבת טופס "קורות חיים".

לפיכך יהיו לאמצעים הרטוריים בשיר שתי מטרות; מטרתם העיקרית - העברת המסר בצורה סמויה. מטרתם המשנית, המשרתת אף היא את המטרה הראשונה - יצירת אשליה כאילו מגמת הטקסט אינה אלא ייצוגית אינפורמטיבית, וזאת על מנת "להלך קסם" על הקורא המופתע ולהכשיר את לבו לקליטת המסר.

3. דיון במסר של השיר

לצורך יצירת הרושם הנזכר השיר נפתח בשאלה (אמתית) שתשובה בצדה - דבר שהוא מאוד לא אופייני לכתיבה פיוטית - ועל-ידי כך נוצרת אשליה כאילו שאלה זו היא היא נקודת המוצא של השיר.

השימוש הנרחב (שיודגם להלן) בשמות פעולה ובלשון סתמית תוך הימנעות מהתייחסות לעושה הפעולה (לכל הפחות עד הבית הרביעי) - משווה אף הוא לשיר צביון פורמלי ואובייקטיבי מטעה.

גם הצרימה המשלבית, הבאה לידי ביטוי בשתי התופעות הלשוניות בבית הרביעי (להלן), גורמת לקורא לחשוב שאין השיר מתיימר לשאת אופי אמנותי, לא מבחינת הסגנון ולא מבחינת התוכן. גם הניסוח הקצר והיבש חסר הסממנים האמנותיים תורם לביסוס הנחה מוטעית זו.

ההסוואה של הכוונה האמתית עד לסוף הבלתי צפוי גורמת לקורא מעין "טלטלה". הוא מבין שיש בשיר הרבה מעבר למה שייחס לו עד כה, והידיעה שהוא הולך שולל מדרבנת אותו לעיין שוב בשיר ולתור אחר הרמזים ה"שתולים" בו והמוליכים לסוף המפתיע. באופן זה **מובלט המסר של השיר** ומקבל משנה תוקף.

המסר העיקרי של השיר הוא, כאמור, הבעת מחאה על תחלואיה של החברה המודרנית.

אחת התופעות היותר חמורות שחצי הביקורת נשלחים אליה היא **העדר המגע האישי**; בראש ובראשונה - של האדם בינו ובין עצמו, ושנית - בינו ובין זולתו. האדם המודרני המיטלטל בסערת החיים נמנע מלהיפגש עם עצמו, מלדבר עם עצמו, מלהאזין להמיית לבו. הוא עלול להעביר את מסכת חייו מבלי שזכה אי פעם להתוודע אל נכון לעצמו. אמנם השיר מנחה אותו לכתוב "כאילו מעולם לא דיבר עם עצמו וכאילו עקף עצמו

מרחוק", אך נדמה שהמשמעות היא אירונית - אכן זוהי המציאות שהוא חי בה. למעשה, נידון האדם לחיות את חייו של "מי שאמור להיות הוא" ולא את חייו שלו עצמו.

בבית השני נרמז אולי סממן נוסף של החברה המודרנית: **העדר כבוד לזקנה**. חברה זו אינה נושאת פנים לזקן, אין היא מכירה ביתרון סגולי שלו הנובע מניסיון החיים שרכש; מבחינתה הוא, לכל היותר, שווה ערך לצעיר אם לא למטה מזה, שהלוא "העולם שייך לצעירים". תופעה חברתית זו באה לידי ביטוי בשיר בהגבלת אורכו של טופס "קורות חיים" ללא התחשבות בגילו של ממלא הטופס.

השיר מותח ביקורת סמויה גם על **הפרגמטיות הקרה** המאפיינת את החברה החומרנית המודרנית: ערכו של דבר נמדד אך ורק לפי הישגיו בפועל. העדר תוצאות ממשיות פירושו כישלון. כמעט לא נודעת חשיבות לרציונל, לתהליך, למאמץ, לכוונה - "השורה התחתונה" היא הקובעת. לפיכך אין משמעות ל"אהבות" שלא בשלו לנישואין, ול"ילדים" (חלומות?) שלא נולדו, כמו גם ל"מזכרות", ל"חברים" ול"חלומות", שאין להפיק מהם כל רווח ממשי. לכן גם נודעת חשיבות לציון לשבח, אך לא למאמצים ("נימוקים") שהניבו אותו.

כפועל יוצא של אותה פרגמטיות גם **היחסים הבין-אישיים מושגתיים על חישובים אינטרסנטיים**. על כן "זה שמכיר אותך", ואשר הקשרים עמו יהיו לך לתועלת בבוא היום, "חשוב יותר מזה שאתה מכיר", זה שאין להפיק ממנו טובות הנאה כלשהן או שהוא אפילו נזקק לחסדיך.

אחד החוליים היותר קשים המתוארים בשיר הוא **ההחצנה והשטחיות**. עיקר תשומת הלב הציבורית מופנית אל סממנים חיצוניים וטפלים לאדם: מראה ("מספר הנעליים", "צורתה [של האוזן]"), מעמד חברתי וכלכלי ("טיולים... ולחוץ לארץ") ויוקרה ("השתייכות למה"). לעומת זאת, העיסוק ברבדים היותר עמוקים של האישיות, במה שמניע ומדרבן אותה ("למה"), במטרות העומדות לנגד עיניה ("היעד שאליו הולך"), בתחומי העניין שלה ("מה שנשמע") - נזנח. אין עניין במהות ("ערך") אלא בתדמית ("מחיר"); לא במעשים ("תוכן") כי אם בהצהרות ("כותרת").

ניתן אולי לומר שהשיר מתריע גם על ההתנכרות והניתוק מערכי טבע ונוף, הדומם והחי גם יחד: "המרת נופים בכתובות" יכולה להתפרש כבירוא יערות ושטחי "ריאות ירוקות" לטובת הקמת מרכזי אוכלוסייה. ההתעלמות "מכלבים חתולים וציפורים" עשויה אף היא להתפרש על אותה דרך כמכוונת לפעולות של הכחדה או כאלה הכרוכות באי התחשבות ב"צער בעלי חיים". את מקומו של הטבע החי והנושם תופסות המכוונות (ה"נוהמות"). המיכון, התייעוש והטכנולוגיה המתקדמת - כל אלה מרחיקים את האדם מסביבתו הטבעית, ובראש ובראשונה - מעצמו.

כמו כן ניתן לומר שניתוק האדם מהנוף הסובב אותו מתפרש לא רק במובן המעשי אלא גם במובן התודעתי; בעידן המודרני שהעולם הפך בו ל"כפר גלובלי", האדם מעדיף לזהות עצמו כ"אזרח העולם". הזיקה הנושנה בין "אדם" ל"אדמה", אותה הזדהות טבעית עם המולדת על נופיה ותרבותה - נתפסת בעיניו כ"פרובינציאלית". לפיכך "טיולים" שיש לציינם בטופס "קורות חיים", יהיו רק אלה שנעשו אל מעבר לגבולות המולדת; ההתרפקות על נופים מקומיים - ארכאית וכובלת.

השיר מסתיים בנימה אירונית ופסימית: אותו טופס "קורות חיים" המגולל את תמצית מסכת חייו של אדם על כל השאיפות והתקוות המקופלות בו - סופו שיהיה נידון לכליה. גם האופן שבו הטופס "מסיים את חייו" נושא אופי קטסטרופאלי: הנייר איננו מושלך סתם כך לפח, משם ישנה דרך חזרה, אלא נגרס עד דק במכוונות הנוהמות (הענקת תכונות בעלי חיים טורפים למכוונות), המאיימות (אולי) לתפוס את מקומו של האדם.

4. האמצעים הלשוניים-סגנוניים בשיר

להלן ננסה לבסס את ההבחנות שנידונו לעיל ולעגן אותן בשיר בצורה מפורטת. העיסוק המדוקדק בפרטים הקטנים שלהלן, העשוי להיראות לעתים מלאה, נובע מאחריות וממחויבות אקדמית.

- א. לאורך כל השיר ננקטים שני אמצעים רטוריים בולטים:
  - שימוש נרחב בשם פעולה (במקום במשפטים פועלים): "כתיבת", "תמצות", "בחירתן", "המרתן", "השתייכות", "נהמת".
  - ניסוח בלשון סתמית על ידי שימוש בשמות פועל או בפועל סביל: "נחוץ לכתוב", "לצרף", "להיות", "לרשום", "נולדו", "לצרף", "נלקחת", "נשמע".

שני אמצעים אלו מתאימים לניסוח של "לשון הוראות". מי שיעיין בהוראות בכלל ובהוראות לכתובת קורות חיים בפרט, ייתקל בלשון דומה.

ב. השיר כולו מנוסח בלשון קצרה ולקונית, נעדרת כמעט סממנים פואטיים וחסרת ציוריות, למעט דימוי אחד המופיע בבית החמישי: "כתוב כאילו מעולם לא דיברת עם עצמך וכאילו עקפת עצמך מרחוק". דימוי זה שאוב מאותו עולם מושגים של הטקסט עצמו וקשה לראות בו אמצעי אמנותי מובהק. השפה היא **דנוטטיבית** למעט מושגים אחדים המופיעים בבית השביעי והשאולים **משדות סמנטיים שאינם רלוונטיים**: "מחיר" ו"ערך" (מסחר) ו"כותרת" ו"תוכן" (פובליציסטיקה). המושגים, שאינם יכולים להתפרש כאן במשמעות המילולית, מרמזים לקורא על המסר הסמוי בשיר ומוליכים אותו לקראת הסוף המפתיע. ג. יש בשיר שימוש רב בדרך השליה: "בלא הלמה", "בלא הנימוקים", "מעולם לא דיברת", "ולא ערך", "ולא תוכן", "ולא היעד שאליו הולך", "לא מה שנשמע".

כמו כן חוזרים בו ביטויים של צמצום והמעטה: "הנישואין בלבד", "רק את אלה שנולדו", "רק במידה ולחוץ לארץ", "התעלם", "רק צורתה נלקחת בחשבון".

נוסף לריבוי בלשון השליה מופיעות בשיר מילים בעלות משמעות נלווית שלילית או חיוורת: "רופפים", "מקובעים", "עקפת", "התעלם", "אמור להיות", "נהמת", "הגורסות".

לצדן של מילים אלו מופיעות גם מילים בעלות משמעות נלווית חיובית: "נופים", "זיכרונות", "אהבות", "נישואין", "ומהילדים", "טיוולים", "ציונים לשבח", "מזכרות", "חברים וחלומות".

ד. בשיר ישנה חזרה על מבנה מעין ניגודי של הצבת העניין הרצוי מול זה הבלתי רצוי או זה שאין מעוניינים בו, ובתווך מילות הנגדה או צמצום: ולא / בלא / רק את.

ה. הבית השני כתוב בצורה החורגת מסדר המילים המקובל ומנוסח כתבנית ניגודית: "ללא קשר לאורך החיים על הקורות להיות קצרות". גם בבית השלישי חוזרת תבנית מעין זו: "מכל האהבות לרשום את הנישואין בלבד".

ו. בבית השלישי והרביעי מושמטות מילים מודליות ושמות פועל הנלווים אליהן כך שהקורא נדרש להשלים אותן בעצמו: "[יש לרשום]

טיולים רק במידה ו[היו] לחוץ לארץ", "יש לרשום] השתייכות למה, אך בלא הלמה", "יש לרשום] ציונים לשבח". השמטה זו חוזרת גם בבית השביעי, אך הפעם הביטוי המודלי שהופיע בבתי השלישי והרביעי אין כוחו יפה (שהרי אין מקום לרישום של "מחיר" או "מספר נעליים" בטופס "קורות חיים"). כאן נתבע הקורא לרדת לעומק הכוונה ולהשלים בעצמו את ההיגדים: "[...] מחיר ולא ערך", "[...] כותרת ולא תוכן", "[...] מספר הנעליים ולא היעד שאליו הולך".

ז. הבית הרביעי מנוסח **בלשון קצרה** ולא פיוטית בעליל, ועם זאת שיש בה משחק מילים היוצר מצלול מעניין:

- למשפט הפותח יש מבנה תחבירי אופייני ללשון הדיבור (פתיחת פסוקית נושא במילים "זה ש"). עם זאת, הניסוח המתוחכם של המשפט מחייב את הקורא לקרוא אותו שוב ושוב בטרם יוכל לעמוד על משמעות ההבדל הדק בין "מי שמכיר אותך" ו"מי שאתה מכיר" ולהבין את העדיפות של השני על פני הראשון בקשר לעניין הנדון.

- בהמשך המילים הסתמיות "למה" ו"למה" מחליפות את מקומן של המילים בעלות המשמעות הקונקרטית ("ארגון" ו"מניעים").

ח. בבית הרביעי אווירת הריחוק והסתמיות נשברת ב**פנייה** בלתי צפויה **לנמען** במשפט הפותח. פנייה זו ממשיכה גם בבתי החמישי עד השביעי. בבתי אלו (4-7) המשוררת משתמשת שלוש פעמים בפנייה ישירה אל הקורא: "עצמך" (פעמיים) ו"אתה".

ט. בבית השביעי יש **פסיחה** מהשורה השלישית לרביעית המושכת את תשומת לבו של הקורא ומעוררת את הקשב שלו לתפנית הממשמת ובאה.

י. בסוף השיר יש שימוש מפתיע בטכניקת **שאלת השאלה**. אף שהשאלה: "מה נשמע?" היא אמתית, הרי התשובה עליה אינה ממין העניין: לכאורה מוסבת השאלה על האמור בשורה הקודמת ("מה שנשמע [באוזן ממלא הטופס]"). ואולם, למקרא התשובה מסתבר שהשאלה איננה מצטמצמת לכך, אלא למה שנשמע באופן כללי וסתמי. מעתה מתפרשות השאלה והתשובה באורח דו-משמעי: סופו של ממלא הטופס לשמוע שבקשתו נענתה בשלילה, ובאופן כללי נדונה האוזן לשמוע נהמתן של מכוונות הגוזרות כליה על מעשי ידיו. התשובה המפתיעה מחזירה את הקורא לראשיתו של השיר והוא קורא אותו עתה באור חדש לגמרי, זוהי מעין טכניקה של "סיפור פואנטה" ושל "השיר המתהפך".

נימה צינית שזורה לכל אורכו של השיר, וחריפותה מגיעה לשיאה בשורה המסיימת: לאורך כל השיר הקורא מודרך להתעלם מאהבותיו הנושנות ולרשום רק את זו שהביאה לנישואין; לשכוח מאותם ילדים שאולי רצה להביא לעולם אך לא הביא; לא לייחס חשיבות רבה לחוג ידידיו כמו לחוג בעלי ההשפעה "המכירים אותו" והעשויים לפעול לטובתו. הוא נקרא "להתנתק" מעצמותו באופן מודע וליצור פרופיל של "מי שאמור להיות הוא" ולא שלו עצמו.

אף שלכל אורכו של השיר נדמה שחצי הגלגל מופנים אל הקורא, הרי השורה המסיימת מפנה את עיקר הביקורת והלעג לכל המציאות המכנית, חסרת המגע האנושי, שהוא שותף לה בעל כורחו. הנימה המלגלת מתפרשת אפוא אחרת; המשוררת נדה לקורא השבוי בעולם מודרני קר ואכזר, והיא מבקשת לחשוף בפניו את המציאות הקשה שהוא חי בה על כל מערומיה דרך רצף הוראות "תמימות" לכתובת "קורות חיים".

לסיכום, מסרים אלו עוברים באופן ישיר דרך תוכנו הגלוי של השיר ובאופן עקיף דרך האמצעים הרטוריים הננקטים בו:

באמצעות השימוש הנרחב בשמות פעולה ובלשון סתמית המשוררת נמנעת מעיסוק באישיותו של הקורא ואף מתעלמת ממנה במפגיע. בכך היא משדרת אווירה קרירה המתאימה לטקסט רשמי הכולל הוראות לכתובת קורות חיים. היא גם נוקטת כמה אמצעים **להסביר** את כוונתה, הגלויה והמרומזת:

- ארגון השיר במבנה מדורג של הכללה, פירוט והכללה חוזרת תורם להבהרת המסר ולקליטה יעילה שלו אצל הקורא.
- דרך ההשמטה המכוונת של ביטויים מודליים המשוררת מבקשת להמחיש הלכה למעשה את אמנות הקיצור שהיא תובעת מן הקורא בבואו לנסח את המסמך. לשם כך היא מתנסחת במינימום המילים ההכרחי ובמשפטים בעלי מבנה מצומצם.
- באמצעות אזכור המושגים השאולים משדות סמנטיים זרים לשיר (בבית השביעי) היא מסמנת מעין מכנה משותף רחב לכל הדוגמות שהביאה עד כה. הכללה זו אמורה לסייע לקורא לרדת לעומק כוונתה המסותרת בין השורות.

עירוב הנמען בשיר מושג על ידי הפנייה החוזרת אליו. אמצעי זה משמש לרוב כדי ליצור דיאלוג עם הקורא ולהביא אותו להזדהות עם עמדת הכותב. כאן, לעומת זאת, נשזרת בפנייה אירוניה דקה, שהרי בכל הפעמים שהמשוררת נוקטת בה היא מייצגת לקורא להתעלם מדמויות ומזיכרונות בעלי חשיבות לגביו (בתים רביעי ושישי) ולהתכחש לעצמיותו (בתים חמישי ושביעי). באופן זה היא נוקטת טקטיקה של "ימין מקרבת ושמאל דוחה" ושומרת על אווירת הריחוק וההתנכרות הנושבת מן השיר.

בשיר מגוון אמצעים **להבלטת המסר על ידי הדגשה**: חריגה מסדר המילים המקובל (בבית השני); חזרה על המילה "לא" בווריאציות שונות או על המילים "רק"/"בלבד" להבעת נחרצות ביצירת מצלול של שלילה; חזרה על מבנה משפט של הרצוי/הנחוץ לעומת הבלתי רצוי/נחוץ - חזרה המעניקה לשיר ריתמוס; שימוש במילים בעלות קונוטציה חיובית ושלילית; שימוש בתבניות ניוגודיות (בבתים השני והשלישי); התנסחות בלשון הדיבור תוך שימוש במשחקי מילים (בבית הרביעי); השמטת ביטויים מודליים בלא שתהיה להם חלופה מתוך הטקסט (בבית השביעי); פסיחה (בבית השביעי) והסבת שאלה מהעניין הקונקרטי לעניין רחב יותר באופן בלתי צפוי (בבית השמיני).

נראה שכל האמצעים הלשוניים שנמנו משרתים את מטרת הכותבת בהעברת המסר.

ג. תבנית (טופס ריק) לכתובת קורות חיים (מעובד על פי אתרי אינטרנט)

כיוון שבתשתית השיר עומד "טופס ריק", דגם, לכתובת קורות חיים, ניתנה הוראה בתרגיל ליצור "תבנית", מעין טופס ריק, לכתובת קורות חיים לצורך הגשה למעסיק פוטנציאלי. בכל כתיבה של קורות חיים למעסיק המוען מתאים את הטופס הריק לצרכיו תוך התחשבות בנמען.

ההוראה בתרגיל לעניין זה הייתה זו:

- **יצרו תבנית ("טופס ריק")** (טקסט בלתי מקושר) לכתובת קורות חיים (תוכלו גם למלא אותו). לשם כך **הגדירו לעצמכם את הנמען**.

פרטים אישיים:

- שם פרטי ושם משפחה:

- מספר זיהוי:

- כתובת:

- טלפון:

- דוא"ל:

השכלה:

-

-

-

קורסים והשתלמויות:

-

-

-

שירות צבאי:

-

-

ניסיון בעבודה:

-

-

-

שונות:

-

-

-

המלצות

-

-

ד. טבלת השוואה בין השיר לבין "תבנית" של קורות חיים
כאמור, ההשוואה בין סוגות שונות העוסקות בתכנים דומים מסייעת
לחידוד המאפיינים הייחודיים לכל סוגה על רקע אלו של חברתה. ההוראה
בתרגיל הייתה זו:

4. יצרו טבלה משווה (שווה ושונה) בין השיר ובין הטופס. כתבו קריטריונים מתאימים מכל בחינה אפשרית. הנה הטבלה:

תבנית (טופס ריק) של "קורות חיים"	השיר "כתיבת קורות חיים"	
שימושית, "קורות חיים"	ספרותית, שיר	סוגה
רפרנציאלית	פואטית, אמנותית	פונקציה
סעיפים ושורות	בתים בני שורות קצרות	פורמט
יש	אין	הייררכייה פנימית
לא משפטים	משפטים	תחביר
לוגי	אסוציאטיבי, ה"שיא" בסוף	מבנה
דנטטיבית, בהירה, חד-משמעית	קונוטטיבית, בעלת אמצעים פואטיים	לשון
אין	יש	ציוריות
עניינית (אובייקטיבית)	אירונית (סובייקטיבית)	נימה
אין באופן גלוי	יש (שימוש לצורך פואטי בלשון הוראות לכתיבת קורות חיים)	פנייה לנמען
לרוב נתון לפירוש אחד	פתוח לפרשנויות שונות	פרשנות
המציאות החיצונית כמות שהיא, אם כי בשינויים קלים בעת מילוי הטופס, בהתחשב בנסיבות ובנמען	דגש על "המציאות הפנימית"; תיאור המציאות יחד עם מה ש"מעבר" לה	תיאור המציאות

מתוך הטבלה עולות נקודות מרכזיות המאפיינות את הסוגה הספרותית "שיר" לעומת הסוגה השימושית "טופס קורות חיים" בנושא המשותף לכאורה; מה שמכתיב את ההבדלים העיקריים ביניהם הוא, כמובן, הפונה.

ה. רפלקסייה

ה"רפלקסייה", שהיא חלק בלתי-נפרד מן התרגיל המקורי, משמשת כלי לחשיפת הרעיונות, המטרות והכלים העומדים ברקע הכתיבה; ראשית - בפני הכותב עצמו, ושנית - בפני הקורא.

שיקוף זה של הדברים יכול לסייע לכותב ולקורא להבין את תהליך הכתיבה ולאתר נקודות קושי.

ההוראה בתרגיל לכתיבת הרפלקסייה הייתה זו:

- **תארו** את תהליך הכתיבה של התרגיל כולו, כולל התלבטויות, קשיים והערות.

תהליך הכתיבה, בעיקר בחלק הנוגע לניתוח השיר, היה ממושך ומורכב. הפרק העוסק בניתוח השיר נכתב כמה וכמה פעמים ועבר שינויים רבים עד שקיבל את צורתו הנוכחית.

מבחינת סדר העבודה ניתן לומר שתחילה עלו התובנות (או ההבחנות הכלליות), ולאחר מכן היה צורך לעגן אותן בשיר.

ככל שצללתי לעומקו של השיר דליתי עוד ועוד סימנים, רמזים ודקויות לשוניות והתלבטתי בשאלה כיצד יש לערוך אותם באופן שיהיה נהיר ועם זאת שיטתי. בעיקר התלבטתי באשר לצורת הארגון של המאפיינים הפואטיים: לפי מטרות או לפי סדר הופעתם בשיר. ככלי עזר (גם ליצירת הטבלה) השתמשתי במאמרים המופיעים בביבליוגרפיה ובעיקר ב"אמצעים רטוריים בכתיבת מאמרים". בסופו של דבר שילבתי בין המטרות לבין סדר ההופעה בשיר באופן שתחילה נמנו האמצעים אחד לאחד לפי סדר הופעתם, ולסיכום ניתנה מעין סקירה כללית שהאמצעים הוצגו בה לפי המטרות הרטוריות שבאו לשרת.

הערה רפלקטיבית נוספת: בעקבות קריאת הדברים על ידי מומחים שונה הסדר, והאמצעים מוצגים תחילה לפי המטרות.

ביבליוגרפיה

גדיש, ר', פרילוק, נ', רוזנר, ר' (תשס"ג). "אמצעים רטוריים בכתיבת מאמרים", איגרת מידע נ', משרד החינוך, התרבות והספורט, עמ' 40-6.

יאקובסון, ר' (1970). "בלשנות ופואטיקה", הספרות 2, עמ' 274-285.

פרכטמן, מ' (תשמ"ו). "היצירה הספרותית והטקסט המדעי", מאזניים נ"ט, גיליון 10, עמ' 9-11.